

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 31.

У НОВОМ САДУ 4. АВГУСТА 1888.

ГОД. IV.

С Е Љ А К.

одило ми жито — има, хвала Богу,
Али шта се томе радовати могу?
Семе ми је лане дао газда Рада
— Поплава је била, па ми усев страда —
И паре је иск'о неколико пута,
А мене притегла оскудица љута.
Док му зајам вратим и интерес платим,
Не знам, да л' ћу моћи данак да исплатим.

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Оно, имам шљивак — под родом се вије,
Али шта ми вреди, кад то моје није?
Кад пролетос беху тешки дани стигли,
Све су зеленаши на зелено дигли;
А по што су хтели по то су узели —
И сад су у нади сретни и весели,
А ја, тужан, гледим, како шљива руди,
А срце ми хоће да пукне у груди'.

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Сеј'о сам дувана, ал, док беше мали,
Све су прегледачи клети почупали.
Бејаше се чуло: „монопола нема!“
И ја се, пун среће, весело припрема',
Да га испод стрехе испотиха сушим,
Па да га искријам и на лулу пушим —
Та жељан сам, брате, и дувана чиста!
Сад у кући немам ни једнога листа.

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Виноград је пон'о — с милином га гледа',
Ал наиђе облак, па страда од леда.
Још сам звао попа — читао је много,
Али све у заман — није ми помог'о.
До године морам, да се како гледи,
Да се „осигура“, да се обезбеди.
Има, веле, неки, па сигура људе —
Та, кад није другче, нека и то буде!

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Снага ме издаје — шесет је година!
Одмена ми треба, па ожених сина;
И сна ми је вредна — ватра из кремена —
А добра к'о мјле адамског колена.
Ал таман је вес'о стадох снахом звати —
А сина сам мор'о у војнике слати.
Па да је бар близу та касарна клета —
Ал отиде, брате, некуд на крај света!

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Уз дрва још продам по неко марвинче,
Ил по које јагње, или које свинче.
Кукурузи беху прилично понели —
Само ми се срце стаде да весели:
Они су ми били још једина нада;
Ал припека наста — и кукуруз страда.
И сад, просто, не знам, шта ће да се ради...
А кућа ми пуна нужде и чељади.

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стање тање,
И горе све мање.

Комисија нека, што је овде била,
У прву ми класу сву земљу ставила;
А земља је плавна, роду није станка,
Али власт не мари — њој само до данка.
Жалим се једнако, ал користи нема —
Тек кад дође време, да се данак спрема,
Или спреми паре, па порезу плати,
Ил власт прода вола, па порез наплати.

Још ме држи гора —
Исећи се мора:
Што ми стаје тање,
И горе све мање.

Тешки су нам дани, тешке су нам ноћи —
Ал можеш ли Богу па тужење поћи?
Посланици наши пуни лепих речи,
Ал беседа њина слабо јаде лечи.
Кад полазе, веле: „шта би, браћо, хтели?“
А када се врате, веле: „нисмо смели.“
Били су нам некад уздање и нада,
Али и та нада сад све више пада.

Још нас држи гора —
Исећи се мора:
Што нам стаје тање,
И горе све мање.

Са свих страна само подигле се клике:
„Подижимо, браћо, мртвим споменике —
Нек се знаду борци из времена давних;
Нек се памте дела прадедова славних!“
Ох, доста је мртвих, што им се свет диви,
Ох, доста је мртвих, али нема живи’!
Заман споменици, заман мртве стене —
Када живих нема, да мртве замене!

Још нас држи гора —
Исећи се мора:
Што нам стаје тање,
И горе све мање.

Вл. М. Јовановић.

ДАН РОЂЕЊА.

УСПОМЕНА МИЛАНА ЂУРИЧИЋА.

Петроградску духовну академију забрањено је уносити алкохолна пића у опште, а нарочито вотке. Али кад који од ђака слави своје годовно, онда се »начаљство« чини по мало невешто, и у таквоме случају прави неке изузетке, тим пре, што је то једини руски домаћи празник. Мене је сваки друг частио на своје годовно, али ја сам се по несрећи звао Милан, а како се до данас ниједан Милан није посветио, то ја нисам ни имао свог »анђела хранитеља«, кога Руси на тај дан славе. С тога у недостатку анђела хранитеља ја се решим, да своје годовно заменим даном рођења.

Нисам удовац, а нисам ни стар, па с тога могу да вам признам, да сам се родио 5. Марта 1859. године и на тај начин 5. Марта 1880. године био сам пунољетан. Наумим, да прославим своје пунољетство, и ако нисам имао ни по паре да наследим, а кад ту своју намеру друговима саопштим, они је приме с највећим одобравањем и одмах један од њих оде да доведе нашег послужитеља Ивана.

Да вам описујем нашег Ивана, било би и дангубно и излишно. Он је био онакав исти Иван, какви су сви руски Ивани. А то сигурно знате да се сваки други Рус зове Иван а сваки трећи Иван Ивановић. Наш Иван био је омален, широких плећа, кошчат и мускулозан, имао је кратко чело, које се од дуге косе није ни видело, развучене очи, широк нос, широке бркове, који су му падали у уста, а браду руски лакеји не носе. Био бих и сувише најиван, кад бих вам говорио још и о том, да ли је Иван пио или не

Мој први посао био је тај, да објасним Ивану цел пијанке, »випивке«, па онда му дам новаца, да купи »ведро вотке«, једну фунту пољске кобасице, неколико харинги и неколико краставаца. То је најјефтинија закуска, која се могла добити и коју је наш ђачки џеп могао да издржи. А наш ђачки стомак могао је то без муке да свари.

»Радстаратеја ваше благородије«, подвигне Иван, чувши мој налог, и подскочи неколико пута од радости, желећи ми још у напред многа

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

љета, јер је знао, да ће он од те вотке највише попити.

Пред вече је већ и вотка и закуска била донешена и смештена у један орман, где су књиге стојале. Иван је умео то тако да удеси, да се тај »corpus delicti« иза књига није могао видети.

Част је била намењена за 5. Март и тако је та вотка требала ту да преноћи у орману недарнута. Нико није имао ништа против тога, само је Иван гуњџао, слажући књиге.

То вече седели смо ја и један мој друг и радили темат; ја сам познавао боље литературу предмета а он је био већи зналац руског језика, па смо се сложили, да заједнички радимо.

Била је поноћ. Мој друг — звао се Феодор — упита ме, да ли сам се родио одмах после поноћи или у зору. Тешко ми је било на то питање одмах одговорити, јер сам погађао мисао Феодорову, али ипак стегох срце и одговорих, да сам се родио у зору.

»А ја сам мислио, да ти сад честитам пунољетство, но кад је тако, а оно да легнемо.«

Ја сам се већ почео колебати, да ли да с Феодором отпочнем свечаност мог пунољетства у двоје, кад се у предсобљу зачу неки жагор.

Врата се од наше собе нагло отворише, у собу јурну јака светлост а на врата стадоше два жандарма и укрутише се ту као два кипа.

У собу уђе наш ректор, шеф Петроградске полиције, ђенерал Зуров, за тим шеф тајне полиције, један жандарски пуковник, наш инспектор и још неке непознате нам личности.

»Здравствујте, господа, здравствујте! Ви још радите?« рече нам ректор, улазећи и видећи, како смо се ми зачудили њиховом доласку, па хтеде да нас утеши, говорећи: »Ова су господа дошла изненада у наш завод. Признајем вам пред њима, да ми није мила њихова посета. Али тако је Бог хтео, да се сумњом у велеиздају окаља и наша академија. Дај Боже, да ова господа оду онако, како су и дошла. Ја сам тврдо убеђен, да они код вас и ваших другова не ће наћи ништа, што би ма и личило на велеиздају, на нихилизам.«

Ми смо ћутали као заливени. Више моје главе на орману стајало је неколико стотина комада забрањених новина, које су истина биле прикривене под другим књигама, ал кад би се пронашле, Сибир нам је сигуран. А за мојих леђих опет у том истом кобном орману за књигама налази се несрећно ведро вотке, које ако се пронађе, не ћемо до душе ићи у Сибир, али

ћемо бити искључени из завода, а то је за многе од нас било то исто, колико и Сибир.

Треба да имате на уму, да се ово дешавало у почетку 1880. године, кад су покушаји на живот руског цара Александра II. били учестали, кад је шеф Петроградске полиције био убијен, кад су нихилистичке новине биле растурене у већем броју примерака него »Новоје времја« и кад су нихилисте јавно на дану покушавали разна злочинства по улицама Петроградским.

Шеф полиције није ни слушао, шта нам је ректор говорио. Приђе к мом столу, метне обавезне руке на моје артије, погледа ме право у очи и упита:

»Что такоје?«

Ја га зачуђено погледам и одговорим му: »Ничего.«

Тада почне разгледати моје артије па по њима позна, да нисам Рус, те ме запита:

»Јесте ви Славенин?«

Одговорим му ладно:

»Србин сам «

Код нас шеф није био тако груб, као што је обично, по причању, у сличним приликама био.

Преглед није био дуг и кад је шеф у спаваћу собу нашу и наших другова ушао, он им није заповедао, но им се готово извињавао. Но ипак је претходно прегледао фијоку моју и мог друга. За тим је претрешена цела спаваћа соба па дође ред и на ормане, у којима су књиге сложене биле. Ја сам непрестано стајао поред ормана, који је једини у стању био да нас ода.

Морам сад да додам, да нико од нас није био умешан ни у какву заверу, и све кад би баш онај орман тачно прегледали и нашли све тајне, што се у њему скривале, изишло би било то исто, што и у другим вишим заводима. Нашли би били нихилистичких новина, које смо ми и без поруке и без наше воље добијали као и сви виши научни заводи.

Нашли би били и моје ведро вотке.

Ја уступим место шефу полиције, да приђе орману и у том тренутку, не знам ни сам од куд, створи се преда мном и пред шефом Иван. Он, сиромах, није можда ни сањао, у чему је овде ствар. Његова је главна цел била, да се спасе вотка, која је ту била у орману, па с тога онако сервилно, како то само руски лакеји умеју, приђе орману и упита шефа, жели ли, да све из ормана вади, или само поједине књиге, па, и не чекајући одговора, шчепа по-

ловину горњег реда књига, изнесе их пред шефа, па кад их овај прегледа, стрпа их у доњи ред, где је била вотка а извади одонуд друге; али је то тако вешто извршио, да се ведро није могло видети, а кад другу половину из тог реда, где је било ведро, почне извлачити, онда својим трупом вотку заклони и почне књиге мени додавати, те тако се преглед ормана срећно сврши.

Иван ме само обешечачки погледа на онда ишчезе као човек, који је своју мисију свршио.

Резултат прегледа био је за нас најповољнији, с тога смо очекивали, да ће шеф и његова пратња да се удале, но, и на наше и на ректорово велико чуђење шеф прошета између нас, позва нас све у спаваћу собу и промаршира још два три пут поред нас. Стаде од прилике на сред собе и рече нам:

»Господо, ја сам добио заповест, да вас све уапсим, па нашао или не нашао што код вас.«

Они наши другови, који су разумевали сву озбиљност ових речи, згрозише се и задрхташе, а ја сам гледао овај приказ као неко позориште, и не сањајући, да сам и ја на тој позорници глумац са активном улогом.

Пре нашег поласка шеф се врати још једанпут у нашу писаћу собу, отвори фијоку од мог стола и нађе у њој једну теку са натписом: »Мој дневник«.

»Что такоје?« упита ме шеф.

»Мој дневник«, одговорим му најивно.

»Дневник значит изложеније собити — дозволите, да га прегледам.«

»Изволите, изволите, молим вас.«

Шеф нађе за нужно, да мој дневник са собом узме, а ја опет при поласку узедох све своје цигарете и једну књигу Пушкинових дела.

Пођосмо низ степенице. Уз пут приђе ми ректор.

»Ви немате каљаче?«

»Немам, господине ректоре.«

»И зимни вам је капут врло танак.«

»Танак богме, господине ректоре.«

»Имате ли новаца?«

»Имам једну рубљу, господине.«

Ректор протрча поред нас свију, а кад ми сиђосмо у ходник, угледасмо, на наше велико чуђење и изненађење, четрнаест козака и толико исто жандарма, а нас је било свега тринаест. На дат знак козаци и жандарми окружише нас и у исто време показа се с друге стране ходника наш ректор. Он је носио у једној руци каљаче, у другој велик шед. И

једно и друго даде мени. А за тим приступи к шефу полиције и поче га молити, да нас не прате жандари и козаци, јамчећи, да нико од нас не ће побегћи. Он и на писмено даде тако јемство и тада остану с нама само два жандарма. Кренусмо се.

Обишли смо цео Петроград у наоколо, гавили смо по снегу и ветру пуних два и по сахата, док смо стигли до »дома предварителног закљученија«.

Уведоше нас у једно предсобље, које је било у самим гвозденим решеткама.

Дотле смо још по штогод и разговарали а ту у том кобном предсобљу ућутасмо као заливени, јер нам се свима кожа најезила а свачија машта представљаше другу слику, црњу иза црње, онога, што нас чека иза тих решетака.

У тај дом претходног затвора дошли смо око три и по часа у јутру. Управитељ тог завода примио нас врло грубо. Криво му је било, што није имао довољно места за нас све и што му нису напред јавили, да ће нас толико довести. Но за време док смо ми још у предсобљу чекали, доведоше још десетак младих људи, лепо одевених и интеллигентна изгледа, али снуждених, као што смо и ми били, јер их овде очекиваше затвор — прогонство — Сибир — робија или вешала.

По списку почеше нас двоје по двоје звати горе у канцеларију.

Причају, како се Грци нудили у апс. Код нас је било са свим противно, ми смо се грабили, ко ће пре у апс, јер смо били и озебли и уморни а у гвоздемом предсобљу није било ниједне клупе, ниједне столице.

На апсанском сату избијало је пет (мој отац забележио је у старом једном речнику, да сам се ја у пет сата родио), један ливрејсан служитељ, који је на капи и рукавима имао пришивене мале кључиће, отвори гвоздена врата и прочита моје име. Ја се сав стресох. Ево ти пунољетства у руској апсани! А где ћеш старост дочекати? — тако сам шапутао идући уз степенице за служитељем. За мном је ишао још један служитељ. Дођосмо у једну канцеларију. Ту нас дочека онај исти жандарски официр, који нам је и у академији ствари прегледао — било је неколико чиновника — један ме позове преда се. Не говорећи ми ни речи, узе ме за браду, подиже је на више, прегледа мој врат и мараму, коју сам на њему имао: одреши је, извуче из огрлице и метне

ју на сто — било ми је и страшно и смешно, како он махинално врши своју дужност, сма-трајући индивидуум, који пред њим стоји, као мртву ствар. Он продужи свој посао. Раскопча ми пруслук, скине »хозентрегер« и метне их на сто, за тим настави преглед на ниже и на више — па онда завуче руке у џепове, нађе ми бележник и новчаник, прегледа га и запише, колико је нашао новаца у њему, па пошто је све свршио, узе ми из руке и књигу и показа ми прстом, да станем једно два корака назад. То је све тај чиновник радио ћутећи и хладно. Ја сам га се најпре бојао а после сам га презирао, а кад ми прстом показа, где да станем, мени се сва крв у жилама следи. — Отпочех да се скопчавам а осећах се, да сам сад сужањ, да нисам човек, да сам ствар. По-

чех дрхтати од узбуђења тако јако, да су ми све зуби цвотали, ал нико на то пажњу није обратио. Ја нисам у стању да опишем оно душевно стање, у којем сам се тог тренутка налазио.

Онај исти кључар поведе нас из канцеларије. Ишли смо с једних гвоздених степеница на друге, док не дођосмо на четврти спрат. У једном ћошку за сточићем седео је један чиновник. Кључар ме приведе к њему. »Број 721.« рече чиновник и кључар ми показа пут, куда треба да идем. Мој друг опет оде. Наша несрећа била је још већа, јер сад видисмо, да не ћемо бити ни двоје заједно.

Вођа ми показа број 721. и ја уђох унутра, врата се за мном затворише и ја остадох сам.

(Свршиће се.)

ХАЊА.

ПРИПОВЕТКА ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЋА
С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

III.

Трети или трећи дан по погребу приспеле мој отац, јер беше позван телеграмом. Стренио сам, да не ће пристати на моја распоређења што се тиче Хање и моје се слутње донекле обистинише. Отац ме похвали и загрли за жар и савесност у извршавању обвеза; за цело му је то годило. Чак је поновио неколико пута: наша крв! а то је говорио само онда, кад је био са мном врло задовољан; није дабогме ни сањао, да има у томе жару и интереса, али моја му се распоређења нису сувише свиђала. Може бити да томе беху крива и сувише претерана причања госпође д'Ив, ако и јесам збиља у последњим данима после оне ноћи, кад ми осећаји дођоше до самосвести, учинио Хању првом личношћу у целој кући. Није му се свидео ни пројекат васпитања, да се Хања васпитава као моје сестре.

— Не браним и не ћу ништа да ти кварим. То је брига твоје матере — говораше ми. Она ће то удесити по својој вољи. То је њен посао. Али ваља имати на уму, како ће бити боље по само девојче.

— Та васпитање, оче, никада не шкоди. То сам толико пута чуо баш из твојих уста.

— Јест, мушкарцу — одговори ми — јер мушкарцу даје васпитање положај, али код женскиња је друго. Женско васпитање ваља да је прикладно полагају, у који ће она dospети у животу. Оваком девојчету не треба другога васпитања осим средњега; не треба јој француски језик, музика и друго које

шта. Са средњим васпитањем Хања ће пре себи наћи мужа, каквога честитог чиновника...

— Оче!

Он ме зачуђено погледа.

— Шта ти је?

Бехах црвен као рак. У мало ми крв не бризну из образа. На очи ми удари магла. Да се Хања меће упоредо са чиновником, то беше тако хуљење за моје сањарије и наде, да се не могах уздржати, да не крикнем од љутине. А то ме хуљење болело тим јаче, што је изишло из уста мога оца. Први пут ми збиља поли хладном водом пламену веру младеначку, то беше први хитац, што га живот окоми на чаробне дворе обмана; прва обмана и разочарање, од чије се горчине бранимо песимизмом и невером. Али као што, кад на усијано железно кане капља хладне воде, сикне само и оде у пару а ништа је не замени, тако бива и код пламене људске душе. Кад је први пут дотакне ледена рука збиље, сикне до душе од бола, али у исти мах и саму збиљу својим жаром загрева. Очине ме речи ранише у први мах и то ранише некако чудно, јер због њих осетих срдбу не на оца, него чисто на Хању; али опет оним унутрашњим отпором, кога има само у млађаним годинама, истискох је што даље из душе и за увек. Отац ни најмање не разумеваше мојега заноса и приписиваше га сувишној преданости повереним ми обвезама, што је на послетку у мојим годинама било природно, и то му је, место да га љути, само ласкало и слабило његов немар, да се Хања више изобрази. Договорило

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.rs

сам се с оцем, да напишем писмо матери, јер њој се ваљало још дуго бавити за границом, и да је замолим, да она каже своју последњу. Не сећам се, да сам икада писао тако дугачко и тако срдечно писмо. Описах у њему матери смрт старога Николаја, његове последње речи, моју живу жељу, бриге и наде; дирнух у жицу сажаљења, која увек трепташе у њеном срцу, насликах јој грижу савести, која би ме без сумње снашла, кад не би за Хању учинили све што можемо: једном речју, како сам онда мислио, моје писмо беше ремек у својој врсти и морало је учинити своје. Тиме се у неколико умирих и очекивах стрпљиво одговор, који стиже у два писма: у једном мени, у другом госпођи д'Ив. Добих битку на свима тачкама. Мати не само да није пристала, да се Хања више изобрази, него је још најживље препоручивала. „Жеља ми је (писаше моја добра мајка) да се Хања, ако је оцу по вољи, у свему и свачему сматра као члан наше породице. Дугујемо то успомени старога Николаја, његовој љубави и пожртвовању за нас.“ Мој тријумф беше тада подједнако велик и потпун, а делио га са мном од свег срца Селим, кога је све, што се Хање тицало, тако занимало, као да јој је сам татор.

Право да кажем, та симпатија, коју је осећао, и пажња, коју је указивао сиротици, почела ме мало и да љути, тим више, што од оне ноћи, која ми остаде у памети, у којој сам изишао на чисто са својим рођеним осећајима, изменише се са свим моји одношаји према Хањи. Кад сам уз њу, чисто сам сметен. Нестаде оне моје срдчности и детињске поверљивости. Не прође после тога ни неколико дана, а девојче заспа мирно на мојим грудима, па на саму помисао о томе коса ми се најези на глави. Пре неколико дана, кад јој пожелим добро јутро и добру ноћ, пољубим јој као брат бледе уснице, а сад, кад се дотакнем њене руке, чисто ме пали или прожме раскошном дрхтавицом. Почех да ју штудем, као што се обично штуде предмет прве љубави, а кад се невинно девојче, које се ничему не домишљаше, нити што год знађаше, приљуби уза ме као пре, љутио сам се у себи на њу а себе сам сматрао као светокрадца.

Љубав ми донесе незнану срећу, али и незнане муке. Да је било коме да поверим своје јаде, да сам имао да заплачем на чијим грудима, чему ме је, узгред да кажем, често вукла чудновата, неодољива жеља, био бих за цело половину терета скинуо с душе. Оно могао сам све Селиму исповедити, али се бојаж, да ме не би разумео. Знао сам, да би у први мах примио к срцу моје речи, али ко ми је могао добар стајати, да ме не ће други дан исмејати урођеним му цинизмом, и да ми не ће лакоумним речима

окаљати мој идеал, којег се не смедох ни једном прљавом мишљу дотаћи. По своме карактеру увек сам се доста устезао, а уз то беше између мене и Селима још једна велика разлика. Ја увек бејах по нешто сентименталан, а у Селима не беше ни мрве сентименталности. Ја могах љубити само сетно, Селим само весело. Елем тајих своју љубав од свакога, скоро и од сама себе и збиља нико јој не уђе у траг. За неколико дана, ако и нисам нигда имао да се у томе на кога угледам, научио сам по нагону да пазим на све, што би могло одати моју љубав: обична збуњеност и румен, која ме обливаше, кад ко Хању преда мном спомене; једном речју развио сам врло велико лукавство, онако лукавство, којим често шеснаестгодишњи дечак уме да завара и најбудније око, које над њим блије. Не беше ми ни на крај памети, да Хањи кажем, шта ми је на срцу. Љубио сам је и то ми беше доста. Кашто само, кад останемо на само, гонило ме нешто, да, на прилику, клекнем пред њом или да јој пољубим крајичак од хаљине.

Селим је дотле лудесао, смејао се, шалио се и био весео за нас обоје. Он први измами осмех на уста Хањина, кад једном за ручком предложи попу Људевиту, да пређе на мухамеданску веру, па да се ожени госпођом д'Ив. Напрасита доста Францускиња и поп не могаху се на њега ни љутити, јер чим јој се стане умиљавати, чим је погледа својим очима и насмеши се, све прође на лаком карању и општем смеху. У понашању његовом према Хањи могаше се познати нека нежност и пажња, али и у том превлађиваше урођена му веселост. Беше с њом много поверљивији од мене. Видело се, да и Хања њега врло воли, јер увек беше веселија, кад год он уђе у собу. Мене и моју сету удиљ исмеваше, мислећи, да се ја само правим озбиљним, јер хоћу силом да будем човек.

— Сви ћете видети, да ће он бити поп, — говораше.

Ја се тада брже боље осврнух за ма каквим предметом, да њиме сакријем румен, која ми удари у лице; а поп Људевит шмркне бурмута па рече:

— У славу Божју, у славу Божју.

У то се свршиле божитње ферије. Моје слабе наде, да ћу сад остати на дому, са свим се изјало-више. Великом татору јавише једне вечери, да буде сутра спреман за пут. Ваљало је сутра зором поћи, јер морадосмо још сврнути у Хожеље, да се Селим опрости са својим оцем. Кад се дигосмо око шест сати, беше још помрчина. Ах! душа ми беше тако суморна у тај мах, као оно зимско, мрачно, ветровито јутро. И Селим беше некако зле воље. Чим се извуче из кревета, одмах и рече, да је тај свет глуп

и најкукавније уређен, а у том се и ја с њим са свим сложих; кад се обукосмо, одосмо обоје из наше собе у двор на доручак. На дворишту беше мрак, ситне пахуљице оштрога снега, завитлане ветром, удараху нам у лице. Прозори на трапезарији беху већ осветљени. Пред ходником стајаху запрегнуте саонице и на њих ношаху наше ствари; коњи тресијаху звонцадима, пси штектаху око саоница: све то скупа беше некако тако тужно и суморно, да нам се срце стезало, кад погледамо. Кад уђосмо у трапезарију, застадосмо онде оца и поп-Људевита, обојица ходаху озбиљна лица. А Хаће не беше. Срце ми јаче бије и удиљ погледам на врата од зелене собе, не ће ли изићи, не ћу ли отићи чак без збогом и без опроштаја. А отац и поп Људевит дотле нас светују и деле моралне поуке. Обојица почеше тим, да смо већ у оним годинама, кад нам не треба понављати, шта је рад и наука, па опет обојица нису ни о чему другом говорили. Чуо сам од свега сваку десету, грискајући прженицу и гутајући стиснутим грлом топлу винску чорбу. На једаред ми срце тако јако залупа, да једва могах остати на столици, јер се у Хаћиној соби зачу неки шумањ. Отворише се врата и уђе . . . у јутарњој хаљини и у папилотама госпођа д' Ив, па ме срдачно загрли, а ја бих јој за ту обману, која ме снађе, најволео био треснути стакло с чорбом о главу. И она изрече наду, да ће тако ваљани младићи за цело довршити, што су започели, а Мирза јој на то примети, да ће му успомене на њене папилоте уливати снаге и истрајности у раду. Хаће нема, па нема.

Не беше ми ипак суђено, да испијем до дна ту чашу пелена. Кад се дигосмо од стола, изиде Хаћа из своје собе још са свим сана и сва запурена, разбарушене косе на глави. Кад јој стискох у поздрав руку, беше та рука врела.

Одмах ми дође у главу, да Хаћа има грозницу због мога одласка, па одиграх у души нежну сцену, али то беше просто од спавања. За часак оде отац с поп-Људевитом по писма, која ћемо понети у Варшаву, а Мирза изјаша на поље на грдном псу, који је мало час ушао у собу. Остадох с Хаћом на само. У очима ме заголицаше сузе, а из уста се силом отимаху страсне, топле речи. Не имадох на уму, да јој исповедим, да је љубим, али ми дође, да јој кажем овако нешто: драга моја, љубљена моја Хаћа! па да јој при том пољубим руку. Беше то једини згодан тренутак за тај посао, јер пред људима, да и могу то учинити, да ме ничије око не примети, не бих ипак смео. Па опет сам тај тренутак најгоре проћердао. Већ, већ се примакох њој, већ јој пружих руке, али сам учинио то тако незграпно и неприродно и таким неким туђим гласом изрекао:

Хаћа! да сам се одмах покуњио и умукао. Волео бих у тај мах, да се сам ишћушам. Међу тим поче сама Хаћа:

— Боже мој, како ће бити тужно без вас!

— Доћи ћу о Ускрсу — одговорим опором, ниским, не својим басом.

— Али до Ускрса је тако далеко.

— Баш и није — прогунђам.

У то упаде Мирза, а за њим мој отац, поп Људевит, госпођа д' Ив и неколико чељади. Речи: седајте! седајте! забрујаше ми у ушима. Изидосмо сви на ходник. Ту ме отац и поп Људевит редом загрлише. Кад дође ред да се растанем с Хаћом, планух неодољивом жељом, да је загрлим и пољубим као некада, али нисам ни за то имао петље.

— Здраво Хаћа! — рекох пружајући јој руку, а у души ми плакало сто гласова и сто најосетљивијих, мазних речи на устима. На једаред опазим, да девојче плаче, и одмах се у мени пробуди онај тврдоглави ђаво, она необузdana воља, да раздирем и зледим своје рођене ране, као што сам се често осведочио доцније у животу; елем ма да ми се срце цепало, одазвах се хладно и опором:

— Не тужи без узрока, Хаћа — то рекох на седох у саонице.

Дотле се Мирза са свима опростио. Прискочивши Хаћи, ухвати јој обе руке и, ма да се девојче отимало, стаде махнито љубити час једну, час другу. Ах! како сам био вољан да га издеветам у тај мах. Иљубивши Хаћу, скочи у саонице. Отац викне: „терај!“ поп Људевит нас благослови крстићем за срећна пута. Кочијаш се продере: „ђи! ха!“ на коње; зазвечаше звонцад, зашкрипи и зашуми снег под саоницама и отискосмо се на пут.

Лопове! разбојниче! — почех викати на себе у души. — Тако се прашташ са својом Хаћом! Мучиш је, пребацујеш јој и грдиш је за сузе, којих ниси вредан . . . за сузе сиротињске . . .

Подигох огрлицу од бунде и расплаках се као мало дете, али тихо, јер се бојам, да ме Мирза не ухвати да плачем; изишло је ипак на видело, да је Мирза то знао, само ми не рече одмах ништа, јер и сам беше узрујан. Не дођосмо ипак још ни до Хожеља, а он се одазва:

— Хенриче!

— Шта?

— Њачеш ли?

— Махни ме.

И опет овлада међу нама ћутање. Али за час опет ће Мирза:

— Хенриче!

— Шта?

— Начеш ли?

Не рекох ништа; на једаред се Мирза саже, за-

хити руком снега, подиже ми чанку, просне снег по глави, па је опет покрије, велећи:

— То ће те расхладити.

(Наставиће се.)

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА И НЕПОГРЈЕШИМИ ИСТОРИЦИ.

НАПИСАО СИНИША.

III. Вук Бранковић, зет Лазарев, није издао таста на Косову — проповиједа „непогрјешими“ — анатема са „замашнијем ударцима“ — свакога, ко га назове невјером!

Да ме не схвати одмах „замашан ударац“, морам с мјеста исповједити, да ни ја нијесам нигдје читао документа, ни од Лазара ни од Вука, из којег бих могао разабрати, да је Вук ступио у договор са султаном, да му изда свога таста и господара на Косову, као што то Стерија и Суботић у својим драмама на позорницу изнесе.

Ни народна пјесма не казује ништа о каквом уговору Вуковом прије Косовске битке, али га ипак сматра за издајицу.

„Ал не виђех Вука Бранковића,
не виђех га, не вид'ло га сунце!
он издаде честитог кнеза,
господара и твога и мога“ —

прича војвода Владета царици Милици у повратку с Косова.¹⁾

Питање је: ко чини невјеру?

По појмовима *јуначким и војничким* од најстаријих времена до данас није невјера само онај, који ступа у договор са непријатељем проти својему господару, него и онај, који *проиштити, сву своју снагу напрегнути, да његов господар побједу одржи, а нарочито онај, који проиштити нешто учинити, чим би се побједа могла одржати или погубија одвратити.*

По овоме се мора пресуђивати радња Вука Бранковића.

Вук Бранковић, син севасторатора Бранка, сматрао се као сродник лозе Неманића, и као племеном много старијег и угледнијег од Лазара, сина кнеза Припца, или ако ћете незаконитог сина Душанова. А по свему, што о њему знамо, био је и богат, јер се брине за оставу свога блага у Дубровнику²⁾, а из признанице Дубровчана³⁾, коју дадоше сину му Ђурђу, видимо, да је то благо било велико, да, и по данашњијем појмовима превелико.

¹⁾ Вукова збирка, књ. II. 49.

²⁾ Миклошић. Monum. ССIII.

³⁾ Миклошић. Monum. СССXXXVIII.; по овој признаници вриједило је оно, што је дато у Дубровник на оставу, више милијона.

Кад Срби на сабору Пећском не хтједоше чути за Марка — зар није могао зажељети Вук, да њега, као сродника Неманића, изберу прије него Лазара, који је законито само по жени Милици дошао у сродство с Богданом и тијем у неко даље пријатељство са домом Неманићим. Али Срби окрунише ипак Лазара с тога, *што је био бољи јунак* од Вука, *што се јуначки одуширао и Вукашину* и — да и не спомињем, да је био син Душанов — што је био зет Богданов а овај, пошто је из Македоније побјегао, са својим великим упливом на избор зета упливисао.

Вук се *посље* избора повуче у своју област, кутрећи у потаји и режећи на Лазара, али, како је био кукавица, није смио пред Лазарем ни помолити зуба, него га је признавао за „господина ми кнеза.“

Кад се Лазар ријешо на осудну борбу с Турци год. 1387., сви су јунаци мислили само на борбу „за крст часни и слободу златну.“ А Вук? Он уговара год. 1387. с Дубровчани: *ако ми бог поможе, тере взде тездези моје владание, взде св вили тргови и салнице з првке госпоне и з цара Стенана, тездези да вздзт и сди и т. д.*¹⁾ Дакле он се нада, да ће та осудна борба — било му како му — њему дати господство на свима трговима цара Стјенана!

А одмах за тијем, као ударје, повлађују му Дубровчани — на његову молбу — да, ако ли би дошло до тог *„вријемца“* — *тере не взможе г. Вакъ дрѣжати земљу српску, из га вждени згри или тврци или кто нин (!)* — да ће га примити са женом и дјецом и са његовијем благом. Овај последњи уговор нема датума.²⁾ Каранотвртковић га меће у вријеме око 1387. а Миклошић у 1390. Судећи по карактеру Вукову и по том, да је овај последњи уговор био последица горе наведене повеље Вукове од год. 1387., мора се узети, да је године 1387. или године 1388. писан. Миклошић се повео по спољашњему натпису, на којему стоји: „Copia de la poueglia de mis. Volch Brankovich MCCCLXXX die VIII. masio. Али ја мислим, да је то датум, кад је препис те повеље начињен за архиву.

¹⁾ Миклошић. Monum. СХСХVII. Карано-Твртковић. Спомен. 73.

²⁾ Миклошић. Monum. ССIII. — Каранотвртковић. Споменци 76.

Вук је дакле у одсудном часу мислио, како да би могао приквачити наслеђије Душаново — а при том се спремао, ако га „*кто иши*“ поћера, на *бјегство*.

Зашто то, у томе одсудном часу, не чини ни један од осталијех великаша и јунака српскијех?

Већ сама та два документа довољна би била, да га сваки суд, који пресуђује јуначко поштење и вјеру, коначно осуди.

Али шта би даље? — У писму рускога ђакона Игњатија, писаном год. 1389., дакле непосредно после Косовеке битке (што но га у својој расправи објелодани сам наш „непогрјешими“) читамо, да на Косову 15. јуна 1389. Лазар са свима својима бољарима пострада: „*неки погибоше, неке Турци узватише*“, а Вук Бранковић и босански војвода остадоше здрави и весели, те одоше „кући пјевајући.“

Да мало у ситно проучимо ток те несрећне битке.

Познато је, да су Турци већ неколико година прије те битке освојили град Ниш. Падом Ниша и освојењем Маћедоније био је српски положај на Косову и у Метохији од Турака обухваћен са двије стране, те се Лазар с војском морале повући на Мораву — у Крушевац и тамо уједно са главним становом премјестити и своју столицу. У напредовању од Крушевца проти турској сили на Косову било је дакле лијево српско крило већ у почетку похода 1389. од Ниша фланкирано, да се морало, све ако је Лазару прије поласка из Крушевца и познато било, да тамо велике турске силе нема, оданле бар у неколико зазирати.

А на Косову је — по народној пјесми — турска војска притиснула прије битке:

„од Мрамора до сува Јавора,
од Јавора, побро, до Сазлије,
до Сазлије на Ђемер Ђуприје,
од Ђуприје до града Звечана,
од Звечана, побро, до Чечана,
од Чечана врху до планине —

Мурат пао на Мавгит на поље,
уватио и Лаб и Ситницу.“

то јест: Мурат са деблом ухватио и Лаб и Ситницу, причуве му озада прама Сазлији, а лијево крило истурио од Голеш-планине преко Чичавице до сугјецаја Ибра и Ситнице до града Звечана. Ова распореда народне пјесме са свијем одговара правилна стратегије. Муратова је војска била трипут већа него Лазарева: 300.000 проти 100.000,¹⁾ он је дакле могао, а да не ослаби своје дебло, повелик одјељак од 60 – 70.000 војника истурити на планине, које дијеле Метохију и Стари Влаха од Косова, да тијем препријечи долазак Балшића и Бошњака, а уједно обухвати и Лазарево десно крило, чим се

овај спушти од Крушевца ка Косову. С тога ја мислим, да Балшић — све да је хотио — није могао, а ни Бошњаци у Јуну мјесецу нијесу могли стићи преко старог Влаха на Косово, него само преко Ужица низ Мораву, јер, како је Мурат своје лијево крило намјестио, морало би било доћи, да су једни на Чичавицу, а други преко Старог Влаха ударили, прије састанка са Лазарем до већег окршаја, а о томе се нама нигдје ништа не приповиједа.

Читамо даље, да су Бошњаци држали у Косовској битци лијево српско крило. Ја то вјеровати не могу, јер, како ћемо даље видјети из тока битке, са лијевог српског крила не би били кадри онако сретно се вратити у Босну. Они су морали бити на десном српском крилу *више ушћа Лаба*, а Вук Бранковић или одмах с лијеве стране до њих или — што је вјероватније — у *причуви иза Бошњака*.

По причању народном потурили су били Срби Турке у првој навали скоро на Ситницу. Будући да су спровођу десног српског крила Турци већ имали обадвије обале Ситнице са ближњим обронцима брда у својим рукама, то се разумије, да им ту није пријетила никаква опасност. Али кад узмемо, да је српско *лијево* крило потурило преко горњег Лаба и Приштине турско *десно* на Приштевку, разумјећемо, да би, да та навала српска успје, Турци потурени били са брда Приштинскијех у равницу Ситнице, те да би ту било наопако по њих, јер једно у низу, а друго, изгубивши свој ослонац (Basis) на Ђустендил, морали би били окренути леђа прама *Зети*, а овако, ко се ијоле разумије у војене ствари, зна, да би у таквом случају њихова погибија била неизбјежима.

Али ако ће српско лијево крило да успије, требало је десно — *више ушћа Лаба* — и причува, која је за њим стојала, да се јуначки држи и да најкрајнијем пожртвовањем *одржи* свој положај проти навали турског лијевог крила са лијеве обале Ситнице.

Приповиједају, како је Лазару (а ваљда и још многим) напредујући у кршовитом предјелу од Лаба Приштини, малаксао коњ. Он сјаше, да коња промјени. Отуда се роди побуна, јер војници помислише, е погибе цар. Ето ти Лазара опет напријед, ободравајући своје. У тај мах појаве се чете турског лијевог крила са Чичавице на Ситници у боку десног српског крила.

Све ако су Страхинићу бану и његову ћоги на Ситници били „свуда броди, куд гођ дође к води“, ипак нијесу били сваком Јеничару; јер ако Ситница у љету и није баш свуда апсолутна препријека, ипак свака чета, која хоће да ју прегазу, мора доћи у *неред*, а тај *неред* је тијем *опаснији*, јер је у *домашају бранитеља висина*, која стоје на *широт*, и уз

¹⁾ Ја ћу ову претпоставу ниже доље оправдати.

које се нападач тек борећи пењати мора. — Али бранитељи на српском десном крилу (Бошњаци) стукнуше, чим видеше, да Турци нагазише на Ситницу. Сад је био тренутак, да причува стужи у акцију и да одбије опасност — а причуве нема.¹⁾ Бошњаци су — види се из свега — узмакнули, и не мислећи на осудну борбу, прама Копанику, а причува (Вук) или оде још прије назад или сада с Бошњаци „за гору“; те тако заузеше Турци без великог напора висине ниже цркве „Самодреже“ и створише се за леђима српске средине, услед чега и ова и лијево крило српско мораде назад. Ово уступање — непријатеље имајући пред собом и за собом — морало је свршити са општом катастрофом у долини горњег и средњег Лаба, гдје још и данас причају да је „јунаков гроб“.

Ми немамо аутентичнијех докумената о појединим моментима те битке, али по ономе распореду турске војске, како га народна пјесма прича, и који војеним начелима са свијем одговара, нијесу могли друкчији бити него овако, како су овдје изведени.²⁾ Они — тобоже ауторитативни — стари писци, који кажу, да је Лазар заузео положај проти Мурату прије битке „западно од Приштине“, разумевају се у ратовање, као магаре у кантару.³⁾ Како да дође Лазар „westlich von Pristina“ из Крушевца мимо силе турске, којој је дебло са царевијем главним станом било на Мазгиту (гдје је и данас тулбе Муратово), дочим су предње страже турске биле истурене бар на Лаб и Ситницу? Ту је народна прича, која казује, да је Лазар код Самодреже цркве причешћивао војску, много основанија, јер од Крушевца до Самодреже могло се доћи без сукоба, а ту је у очи битке и могао бити главни стан српски.

Са лијевог српског крила могли се у задњем чауу неки спасти бјегством, а десно, да се јуначки др-

¹⁾ Малетић каже, да се у најновије доба — око 1847. — у Крушевцу приповиједало, да је Вук „спасао“ 12.000 српске војске на Косову од погибје, у коју је завело лудило Лазарево. Ако ово није најбољи доказ, да је Вук Лазара изневјерио, онда ја не знам мислити. Јер шта је дужност војсковођа, него ондје стати и гинути, гдје га врховни војвода постави. Како би се икад могла одржати побједа, да сваки мисли на спасење, како и кад је њему драго! А што је Малетић чуо причати, да је свијет Вука бранио а Лазара криво, то ја просто не вјерујем, изим ако му је тако своје наворе изводио који српски *kufta*, којему је само у рачун ишло, како ће он да свој ђемер напуни. А српски народ од Дунава до сињег мора никада и нигдје није криво Лазара бранио Вука.

²⁾ Сваки други начин искључује катастрофу. На сваки други начин могли су Срби бити надбијени, али не хаметиче потучени, као што је то на Косову јамачно било.

³⁾ Alfonso Huber, Geschichte Oesterreichs, по непорјешимом извршено дјелу; ја га нијесам читао, ал тај једини пасус ми је доста.

жало, кадро би било, бар погибју одстранити, али би у том случају, дакако, морало много јунака свој живот жртвовати. Но по свему, што се види, оно не учини, него оде прије окршаја, да себе спасе. А будући да су Вук и Влатко Вуковић¹⁾ једини без велике штете са својим одјељцима из те несрећне битке изишли, доказ је, да су они на том мјесту стајали. А коме ће Лазар, кад познаде положај и распореду Турака, и кад се увјери, како је важна тачка на висинама више ушћа Лаба, и да повјери ту за своју операцију важну *уворну* тачку, него *првоме иаладину своје царевице, зету своје најстаријему, који се је ујек дишио, да у њему има крви Немањине*, и којег је Лазар, како нам се прича, више уважавао и цјенио него Милоша!

„Непогрјешими“ — уживајући Вука — каже: „крив је, што је остао жив“ — а не зна, да тијем баш изриче најстрожију му пресуду. Сви великаши изгибоше или у турске руке падоше, па их Турци сасјекоше, а Вук — најплеменитији — остао жив и здрав. Значи ли то „за крст часни крвцу пролијевати“? Нека ми се не одговара, да у горе поменутих биљешкама руског ђакона Игњатија о томе ни слова нема. Овај је јасно казао, да сви пострадаше, неке посјекоше у боју а неке ухватише — а даље тај путник, у првом маху т. ј. одмах послѣ боја пишући, још није могао све у ситно разабрати; а доцнији калуђерски љетописци нијесу ништа казивали, јер је Вук — а за њим Ђурађ — сад још био једини, од кога су могли очекивати нешто за „*задужбине*“, па им се је слободније чинило, не само клети Вукашина, него и из најплеменитијег човјека и највећег цара српског Душана начинити крвника очева, него ли дирнути у част богатога Вука и његова племена.²⁾

Ми имамо у повјесници ратној неколико примјера, гдје је нехајство заповједника којег крила или причуве проузрочило пропаст дотичне војске: погибја Премишлића Отокара II. проти Рудолфу Хабсбуршком налик је у нечем на нашу Косовску. И ондје несташе војводе *Милоте* у осудном часу са причувом. А и на Муачкоме пољу држао се је Запоља са својом војском подалеко од краљеве, па кад погибе краљ, а он оде султану, да испроси од њега за себе круну Мађарску.

Као што је Запоља круну просио од бујук-Сулејмана, тако и Вук није имао послѣје Косовске по-

¹⁾ Да је Влатко погинуо јуначки се борећи на Косову, јамачно би српско гудало и за њим било тужно загудало; а овако га и не спомиње.

²⁾ Сви манастирски љетописи од XV. вијека овамо прозивајуше из манастира, који су били под упливом племена Бранковића.

гибије пречега посла, него да рекламује у Бајазита своја права на српску круну, а кад га претече царица Милица удајом Милеве за Бајазита, а он — удара војском на њу, да јој отме и оно, што јој је Турчин оставио!

А шта ради његов наследник Ђурађ? Више од двадесет година јакари се и вреба, како да отме ујаку свом, високом Стевану, деспотство, а кад му га овај на самрти предаде, а њему би једина брига, како да стече — спахилуке у Мађарској!!!

То вам је, „непогрјешиви!“, права слика тога па-ладина и његове пасмене, па реците, да га не кунемо!

И Балшић (Ђурађ Срацимировић¹⁾ није дошао на

¹⁾ И старога Балшу Балшића учини „непогрјешиви“ Влахом или Арбанасом! Ја држим, да је њему име било Бајош или Пајош, од чега странци начинише Балшу. А Пајош је у Срба у Горњој Крајини, који су се овамо населили из Метохије, Хума и Травунице — Павоа т. ј. човек тога имена, ако је силан и крјенак. „Док је мени мог брата Пајоша“, чуо сам

(Наставиће се.)

ПОЈЕЗИЈА ВЛАДИМИРА М. ЈОВАНОВИЋА.

великим задовољством, управо е уживањем, лаћам се посла, да прикажем српском свету песника, који од неколико година амо све то већма буди пажњу на себе. Његово је име у тесној свези са полетом наше новије лирике, која са ступањем четворице млађих песника велику наду улива у будућност уметничке појезије наше. Уверен сам, да имена те четворице лебде на уснама сваког, који се поле бави са литературом нашом; ја мислим: Драгутина Ј. Илијћа, Војислава Ј. Илијћа и Владимира М. Јовановића; четврти, Никола В. Ђорић, умукао је нешто од неког доба.

У своје време изрекао сам своје мишљење о појезији Драгутиновој и Војислављевој, остаје ми сад пријатна дужност, да кажем, што мислим и о појезији Владимировој.

Основни карактер Владимирове појезије суморан је; његова вила пева да уталожил у себи бол и чемер, али пева само онда, кад јој се прохте, и не мислећи, да когод прислушкује тужне и умиљате звуке прелепог грла њеног. Она пева можда и у незнању, али онда, у очају свом, баш лепо, јер јој то не налаже нико други, осим — срце њено. А у том очају, у тој суморности, колико има разних, скоро неосетних, нијанса! Жалостиве звуке замењује тиха утеха, да уступе места уздаху, којим душа

Косово. Ја не знам, би ли био дошао, да је могао; оправдати се не да, да није јурнуо из кршнијех гора својих у леђа турском лијевом крилу; али ту је мучно изрећи осудну пресуду, јер не знамо, је ли могао праву хору увребати. За то је српска традиција проти њему и милостивија, те не куне онијех, којих не бијаше, него оне, који су на осудном мјесту били па своје дужности не чинили.

пјевати моје земљак Горњокрајишнике. А да нијесу Мађари од Пал (= Паво) и Талијани од Рабло начинили Балшу из Пајоша? И данас има још српскијех породичнијех презимена н. пр. Вркљан, Бјелобрк, Гвозденовић, Механџија и др. која се или у туђинскијем школама или у друштву туђинском прекренуше у: Werklein, Beloberg, Gvozdánović, Mehandia, па се данашњи њихови носпоци — попримивши их од отаца — и данас тако потписују, како су их некада странци прозвали. Зар то није могло бити и са Пајошићима, који су и онако са западом много онђили? А што се тиче одметништва Пајошева од Уроша, не треба заборавити, да су се од Уроша, због Вукашина, сви били одметнули.

раскрштава с овим светом, или резигнацији, којој већ нема већег бола. Али из тог суморног расположења изникне по кад кад осмеј, горак као пелен, или досетка, којом се тек само хоће да забашури чемерни осећај, или филозофирање, којим еманциповани дух хоће да прекрије и улепша душине јаде. Све као у сликара, ком је такође основна боја суморна и сива, сликао сад разапетог Христа, несташног Амора или одобровољеног Баха. Па што је најглавније, Владимир је у приказивању светског, па и свога, бола свагда без трунка афектације и кокетерије — ти му верујеш, да је баш тако, као што ти каже. Он може у обичном животу, у друштву с пријатељима, с лепим девојкама бити весео па и несташан; али кад је усамљен, у својој соби, у зеленом лугу, и кад се разговара сам са собом — онда ничу и оживе пред очима душе његове бледе сенке и тужне слике, те му заносе стваралачку машту и дају расположењу његовом са свим друкчи, противни, правац. Он у самоћи види наличје људскога живота, шаренило му се слије у једну, сиву, боју, па још кад дигне вео са искренности светске, кад скине копрену са главе Сајинке богиње, Изиде

За иста, човек мора бити или велики филозоф, или неизмерно сретан, или врло лакоуман, ако и у самоћи може наставити титрање

из веселог друштва и калејдоскоп светских појава. Али то није сваком дано. Где који показује весело или бар обично лице у метежу живота; како му је пак код куће, то понајбоље зна он сам. Па не мора такав бити ни са свим несретан. За тренутну обману може да се захвати, те надовезује онда на тај моменат читав низ рефлексива — и суморност је ту. Та од таквог момента зависи и расположење у самоћи, а, је ли песник, онда је такав тренутак клица, из које ниче и зре диван плод, баш у присенку самоће. Песник пак понајмање зна, како се развија тај плод, а кад наиђу чудни часи, онда му је до мишљења, до писања, и какав је био у оном тренутку, таква мора бити и песма.

То је тајна појезије, за коју ни песник не зна да је — тајна. Он и не разбира за њу у оним чудним часима, и кад се пробуди из заноса, види пред собом песму а у исти мах осећа, да му је »одлахнуло срцу«. Гете вели*): »Die Frage: Woher hat's der Dichter? geht auch nur aufs Was; vom Wie erfährt dabei Niemand etwas.«

*

Велика, племенита душа утиче свагда добротворно на своју околину, она упливише често и на развијенији дух, па ако га и не може из темеља преобразити, може га ипак својим саветом упутити. Тако је Љубомир II. Ненадовић својом песмом »Вл. М. Јов.« у 23. бр. »Стражилова« од године 1887. утицао на песника нашег. Али — није га могао из темеља преобразити: појезија Владимирова имала је већ стално-обележени карактер; он је успео толико, што је од сад Владимир на своју дојакошњу суморну основу метао мало живљег колорита. Но тај се колорит чудновато прелива. У место хумора, што је Ненадовић хтео, указа се у појезији Владимировој — досетка, иронија и сарказам. Њему је у самоћи још увек онако исто, као и пре, само што сад неће више себе самог да жалости и једе, већ увлачи и вечиту погрешност људску у саучешће, мотрећи им не толико смешна, колико лицемерна својства. Отуда му је осмеј горак, иронија самосвесна а сарказам пун суверенства. Он се сад можда још боље осећа у друштву, али и у самоћи. У друштво бежи из самоће а у самоћу из друштва. Он би у друштву можда умео написати и коју несташну песму, коју лакрдију, али та би била као либела, створена за

*) Maximen und Reflexionen I.

часак а кратка опстанка. Том песмом за цело би задовољио друштво, али себе не, јер је није вадио са дна душе своје, већ је купио мехуриће са површине њене, оне исте мехуриће, за које и тако не мари, ако их гледи и цео свет. У светињу унутрашњости душе своје неће дати завирити ником; та ни сам није на чисто, како је у дубини тој, премда осећа утицај на целину своје личности.

Што је пре осећао непосредно, те тако, са разочарења, морао попустити навали негативности или у најбољем случају песимизма, поче на њега утицати посредно. Њему није било више огледало свет и свеопшти чемеу у њему; он узме људско лицемерство за медијум — и негдашњи суморни песимиста поче бити сатиричар, који своје опстре стреле не управља на поједине личности, него на лажан и гадан принцип у нарави људској. Тиме је коракнуо на реалније поље, држећи ипак чврсто у руци луч идеалности, јер њиме хоће да осветли и прикаже гнусне мане оних, који свесно греше.

Из вртлога таквих сценерија спасава он по кад кад себе и душу своју у светињу патријотизма. Ту онда нема за њега песимизма — и боље што га нема. Јер само тако може у себи и у другима очувати чистоту и ејај весталскога плама. Он ту неће да види ништа мутнога и туробнога, јер чврсто верује у лепшу будућност. Ала се слатко чита, кад се још и песник нада, па тек кад и верује!

Но има он још једно склониште, а то је питоми храм првашње младости своје, када пролази кроз оне фазе, кроз које мора проћи сваки, који има осећаја и појезије у себи. Ту му је још све чисто и слатко; он још не зна за разочарење и свет, и све на њему, тек му је само ружичаст и — за свагда изгубљен.

*

При изради ове расправе морадох се задовољити с оним песмама Владимировим, које у овом листу угледаше света. Жао ми је, што не могах у овај мах доћи и до оних, које изађоше у другим часописима нашим. Те би на сваки начин, ако и не измениле а оно бар разгранале ову расправу; ја бих могао читаоцима »Стражилова« донети по који одломак или баш и целу песму. Овако не мислим приказати ни једну, кад су и тако у овом листу. »Стражилово« с поносом броји Вл. М. Јовановића међ своје најстарије и најверније сараднике, и уредник свагда радосно поздравља писма, пређе из Ваљева а сада из Шапца, и на чијој ку-

верти разабра она fina и ситна писмена своје адресе.

Немам више ништа да кажем. Само молим читаоце »Стражилова«, да не пожале труда,

већ да потраже песме Владимирове у овом листу; да ће после поновог читања бити мога мишљења, уверен сам као и о свом мишљењу — иначе не бих га изнео на јавност.

Милан Савић.

ВУЛКАНСКЕ СНАГЕ.

(Свршетак.)

Једна од најјачих вулканских ерупција, које је историја забележила, јесте ерупција брда Кракатоа на острву Јави 26. и 27. августа 1873. Том приликом пропало је скоро 100.000 душа. На основу брижљиво покупљених података, чувени астроном енглески Локије изрекао је, да она првен, што се тада више месеци видела с вечера на западном небу, јесте била последица те ерупције. Ломљава, која је долазила за ерупцијом, чула се далеко 1000 миља. То је био ужасан звук; ваздушни таласи били су тада тако јаки, да су три пут земљу обилазили. Цело је острво потонуло у море, морски талас, који се отуд појавио, обиграо је око читаве земље. У коме су правцу ишли ваздушни и водени таласи, забележили су аутоматски апарати на метеоролошким станицама и поморским пристаништима. Избаченог пепела било је у ваздуху тако много, да је 40 сати једно за другим далеко и свуд унаоколо била помрчина као тесто, коју је кад и кад расветљавала муња или светљење усијаних стена. Вулкански пепео био је бацан и ван наше атмосфере, и његове честице, према величини и правцу ваздушних струја, падале су за дуже или краће време у разним крајевима читаве земљине површине. Крунније честице су пале већ за неколико дана, и где су пале, ту је била издашна киша од пепела; ситније честице пак нису могле тако брзо падати, ваздух их је задржавао, за то су падале више месеци. Тако можемо протумачити ону првен, о којој мало час споменусмо, т. ј. да су те ситније честице вулканског пепела у ваздуху изазвале у сунчаним зрацима неку промену.

Унутра у самим вулканима је врло велика температура; да ли то долази једино од унутрашње топлоте земљине, или још од чега другог, н. пр. од каквих кемијских процеса, у овај мах не ћемо распитивати. Позитивно знање, до којег нас је довело микроскопско и кемијско испитивање, тиче се у главном материјалне каквоће лавине и непосредног узрока ерупцијама. Тако н. пр. ми већ толико знамо, да близина вулкана и мора није нешто случајно; маса, која се на огњишту вулканском кува, јесте камен, натопљен морском водом и експанзивна снага водене паре, која се отуда појављује, јесте у глав-

ном она снага, што руши земљу и цепа дуварове вулканске. Кемијски је анализована пара, вода и лава, па се у њима увек нашло морске соли, шта више и одношај, који постоји између појединих сланих делова, у вулканским продуктима је исти.

Већина вулкана прекида кад и кад своју радњу; буду т. зв. солфатар, то ће рећи, на њихов кратер (гротло) не излази више лава, него гасови и паре, из којих се често сталожављају чврсти минерали, особито сумпор, и то на устима одушака или по дуваровима кратеровим.

Што се шири географско знање, тим расте и број вулкана. Александар Хумболд знао је за 407 вулкана, данас се знаде за више од 1000 вулкана.

Од европских вулкана су особито Везув и Етна, чија нам је бурна прошлост највише позната и њихова делатност протеже се и у наше дане. Кад је постао Везув, геолози не могу да докуче. Хисторијска пак његова делатност почиње 79. године после Христа и отпочео је тиме, што је засуо три напредне вароши: Помпеје, Херкуланум и Стабије. Данас, после осамнаест векова отвара наука полагају тај грдни гроб, где се из окамењених костурова може да проучава културна историја једног од највећих народа. Од 79. до 1306. историја је забележила девет већих ерупција везувских. Тада је наступио покој, који је трајао 325 година. Већ се људи навикли, да Везув сматрају за угашен вулкан; мирно је гледао вековима на далеку равницу и као у знак измирења, природа га је задела дивним зеленилом. Али — 16. децембра 1631. пробудише се његови демони. Читаву недељу дана трајала је јака ерупција, ширећи по околним варошима смрт и пропаст — а у даљим крајевима страх и трепет. У први мах изненађено становништво стајало је као укочено; но када мало за тим поче лава и непрестани потреси опустошавати покрајину, стаде вапити и јаукати, да се свеорило по сокаци. Почеше бегати куд који, општа забуна. Многи су процали, било што их је течна лава стигла или што је потукло усијано камење. — Од 1631. до данас знамо за неких 40 већих ерупција везувљевих; једна од највећих, и ако је била кратка, пада у наше дане. Почела је 24. априла 1872. и то тако слабо и без икаквих опасних прет-

ходних знакова, да се многи људи, особито туристе, одлучили, да иду горе на само брдо. На несрећу ерупција отпоче те поћи изненада са необичном жестином. Главно се брдо раздвојило изненада на двоје и отворише се туда многе одушке за лаву. То је тако било брзо и изненада, да радознали посетиоци нису могли утећи. Тако је пропало до 200 душа. Сан Себастијано и Маса ди Сома беху скоро са свим порушене. Комађе вулканске прашине падало је по томе још неколико дана; па и у самом Напуљу ваздух је био јако напуњен пепелом, да се могло доста тешко дисати.

Етна на Сицилији је један од највиших вулкана на земљи. Врх је Етнин изнад морске површине 10.200 стопа, и увек је покривен снегом. Старима као да је Етна дуго времена била једини познат вулкан, јер све и најстарије скаске о вулканима тичу се Етне; по њена већа историјска акција почиње тек 1537. године. Од те године па до 1865. године историја је забележила неких 13 већих ерупција. Год. 1669. из једног са стране кратера потекла је река од лаве, широка од по миље, и прошавши кроз баште вароши Катаније, дошла је чак и до мора. На томе своме

путу порушила је четрнаест које вароши које села. Године 1865. појавила се нова одушка, на коју је излазио облак од дима, пепела и камења. Лава је запалила читаву једну шуму, и запаљена шума била је страховита штафажа томе импозантном појаву. Лава је рушила све, на што је год наишла, код Салто ди Кола вечија наишла је на провалију дубоку 60 метара, долину ту испунила па онда даље отишла. Један је део сељака тражио себи спасења у бегству, други се у очајању бадио на колена, па се молио Богу, не би ли га спасао, но усијана бујица није никога штедила. Ерупција је почела 30. јануара, и трајала, час јача, час слабија, више од четир месеца. Почетком месеца фебруара начинило се далеко од кратера на врху седам нових кратера. Ерупције од 1868., 1869. и 1874. ма како да су дивне и импозантне појаве, које су се икад видиле, ипак су тек од мањих ерупција. О ерупцији 29. августа 1874. теорија Фалбова, по којој и привлачење небесних тела има уплива на ерупције вулканске и на потресе земљине, у најстрожијем смислу речи одржала је први меџан.

По Карлу Бајну А. М. М.

ИМА ЛИ У СРПСКО-СЛОВЕНСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ ЈЕВАНЂЕЛИСТАРА?

ОД ЈОВАНА ЖИВАНОВИЋА.

Оваки је натпис био и у пређашњем мојем чланку против г. Димитрија Рувараца и из њега се види, шта сам хтео г. Руварацу да докажем. Напротив пак г. Димитрије Руварац говори: „Да ли се може јеванђеље поређано по данима читања назвати јеванђелистарем?“ Г. Д. Руварац није доказао, да се не може звати јеванђелистарем јеванђеље поређано по данима читања, него доказује, да се никад није ни звало јеванђеље поређано по данима читања јеванђелистарем. А да се може звати, то видимо, што је Шафарик, Рачки и Јагић тако називао по свој прилици са „сказанија“ пренесено на јеванђеље по данима читања поређана. Шта управо значи *εὐαγγελιστάριον*? *εὐαγγελιστάριον* значи деминутив од *εὐαγγελιστής*, дакле мали евангелист, као што имају деминутивно значење и ове речи: *παιδαριον*, *λογαριον*, *ψυχариον*, или може значити нешто где се налазе евангелисти, као и у латинском језику речи с наставком *arium* што значе место, на ком се нешто налази: *vivarium*, *plantarium*, *seminarium*. Дакле евангелистарион треба да значи или мали евангелист или књигу, у којој су евангелисти. А шта сада значи евангелистарион? Значи сказаније, *das Verzeichniss der zum Vorlesen bestimmten Abschnitte aus den Evangelien* — као што

по Брокхаузу наводи г. Д. Руварац. Кад испоредимо ово значење са оним, шта би управо требало та реч *evangelistarium* да значи, онда нам хоћеш не ћеш пада на памет, да та реч *evangelistarium* замењује реч *evangeliarium* т. ј. временом се увукла та реч *evangelistarium* на место *evangeliarium*. Сказаније требало би дакле да се зове *evangeliarium*. *Evangeliarium* управо значи *index* јеванђеље или место, на ком се налазе јеванђеље, а то је књига, у којој се налазе јеванђеље по данима читања поређана. А *evangelistarium* требало би да значи *index* јеванђелиста или књига, у којој су јеванђелисти. Али ево реч *evangeliarium* замењена је речју *evangelistarium* у значењу „сказанија“, па тако исто могла се заменити и у значењу јеванђеље по данима читања поређаних. Ко зна, како се један облик у језику може заменити другим по закону аналогije, а тако исто и значење једнога облика значењем другога облика, тај ће лако појмити, како еванђелистарион да значи *index* јеванђеље, а не *index* јеванђелиста, како је дакле од *evangeliarium* постало *evangelistarium*. Па као год што *evangelistarium* значи *index* јеванђеље, а не би требало да то значи, тако исто може *evangelistarium* значити и јеванђеље по данима читања

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

поређана, као што га и зову Шафариќ, Рачки и Јагић. И кад се ово све зна, има ли право г. Д. Руварац, кад каже: „те ће том приликом научити и професор Живановић, шта је то јеванђелистар.“ Из овога свега излази, да се може „назвати јеванђелистарем јеванђеље поређано по данима читања,“ а друго је питање, је ли се кад год звало јеванђелије по данима читања поређано јеванђелистарем. Ја мислим, да се може звати јеванђелистарем јеванђелије по данима читања поређано исто тако као год што се зове и „сказаније“ јеванђелистарем, место да се зове *evangeliarium*.

* * *

Г. Димитрије Руварац вели у 29. бр. „Стражилова“ ово: „На основу напред наведеног причања г. Јагић од 1864—1867. о јеванђељима поређаним по данима читања, која је он час јеванђељем час јеванђелистарем називао, дошао сам до тог уверења, да се на причања г. Јагића о јеванђељима поређаним по данима читања из тог времена не могу ослонити. Кад он 1866. у *Priméri starohèrvatskog jezika II. deo* на стр. XXIII. рече: *Najstarije ćirilsko evangjelje sèrbskoga roda pisano je u Peći za Vlkana, Nemanjina sina, od nekog starca Simeona, koncem XII. vjeka (sada u Ruskoj),*“ а у својој *Historiji književnosti* за исто Вуканово јеванђеље 1867 рече: „*najstariji je evangjelistar ćirilski srbskoga roda: Simeonov ili Vlkov (Vukanovo)*“; зар не имадох основаног разлога, знајући уз то, како је г. Стојан у својим примерима навео нешто из истог јеванђеља, што сам држао, да је г. Јагић у својој историји књижевности погрешно назвао Вуканово јеванђеље јеванђелистарем?“

Кад ово испоредимо, што овде говори г. Дим. Руварац, са оним, што је у својој књижици „О читању јеванђеља“ казао за Јагића, да ту реч јеванђелистар и не употребљава и да јеванђелистара нема у српско-словенској књижевности, онда ја питам, како ово изгледа?!

* * *

Г. Дим. Руварац признаје, да је натрчао, што се тиче јеванђелистара у српско-словенској књижевности и верује сад, да је било у српско-словенској књижевности јеванђелистара. Што је натрчао, за то се срди на Стојана Новаковића, јер је мислио „да г. Стојан не зна, шта значи то: у Вукановом су јеванђеља по данима,“ по што у „Примерима“ својима није јеванђелија поређао по данима читања. Г. Д. Руварац не треба да се срди на Ст. Новаковића, који је своју књигу „Примере“ удесио за гимназије и који је у њој јасно казао: *У рукопису су јеванђеља по данима читања.*“ Ово је јасно казано и „многи угледни и учени људи чуде се, да није могао г.

Д. Руварац увидети“ из овако јасне реченице, да је Вуканово јеванђелије јеванђелистар. Г. Д. Руварац вели даље: „А што се не обзрех на тврдњу г. Јагића: „*da evangjelistara srpskih, pisanih na koži medju 13. i 15 v. ima vrlo mnogo raspršanih koje kuda po manastirih i knjižnicah,*“ учиних то стога, што ја ту тврдњу г. Јагића не држим за основану, почем мени није познато ни данас, да има и један а не врло много таквих *evangjelistara* и ја молим г. Живановића, да буде тако добар, те да ми у овом листу каже, где су описани ти многи „*srpski evangjelistari iz 13—15 v.*“

Г. Дим. Руварац није веровао ни пре, да има и један јеванђелистар, па се преварио у рачуну, јер ено му показах Вуканов, Мирослављев и сврљишки јеванђелистар. Па ево и сад не верује Јагићу, да има међу 13. и 15. веком јеванђелистара и позива ме, да му кажем, где су ти јеванђелистари описани. Г. Д. Руварац мисли, да су „*Историјом књижевности*“ Павла Шафарика сви споменици исцрпени и кад нема што у Шафарику, да онда нема то нигде. Али то је барем јасно, да Шафарику није било могуће, да све, што има које где, покупи и опише. Чујмо само, шта каже Јагић у својој *Historiji književnosti* на стр. 151: *U samom Hilandaru življaše jednako po više stotina srbskih kaludjera, koji su se kraj duhovnich vježbanja bavili pisanjem knjiga. Hilendarski manastir jest najveća tvornica starosrbskih knjiga: najljepše i najdragocjenije književne starine starosrbske literature biše ovdje sastavljene ili prevedene, ovdje pisane ili prepisane, odavle rasturene i razvučene po svoj Evropi. Što se za našu Hercegovinu kaže: Hercegovina sav sviet naseli a sebe neraseli, isto bi se moglo reći i za srbski Hilandar: sve knjižnice evropske napuni, al sebe neizprazni. Najnoviji putnik svetogorski, Dimitrijević Petković, nadje post tot discrimina rerum ipak još 300 slov. rukopisa, po najviše srbske recenzije, u samom Hilandaru, u glavnoj knjižnici, a okolo 150 rukopisa u nekoj malenoj ćelijici, sa strane; a kad se dodadu tomu još i ostali svetogorski manastiri, tada će broj srbskih spomenika, što ih još i danas ima u Sv. Gori, narasti na više hiljada!*

Шта из овога видимо? Видимо, да има још много и много ствари, за које се не зна у нашој књижевности и чекају на онога, који ће их открити и на свет изнети. Којим је пак начином Јагић сазнао за споменуте јеванђелистаре, то ја не знам, али то можемо мислити, да је њему лакше доћи до нечега него мени и г. Д. Руварацу, те да један Јагић може онда више шта знати него Д. Руварац и Живановић. Ја ево верујем Јагићу, да у српско-словенској књижевности има између 13. и 15. в. јеванђелистара, ма да не знам, од куда г. Јагић зна за те јеванђелистаре.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Верујем му за то, што знам, да су споменици у српскословенској књижевности прости преписи из старе словенске књижевности и све што је било у старој словенској књижевности, то има и у српскословенској. Све су наши стари преписивали, а особито такве књиге, које су биле за црквену потребу. Све што има у старој словенској књижевности, то има и у српскословенској. Истина има и таквих књига у српскословенској књижевности, које су директ превађане са грчкога на српскословенски језик, али то је врло мало и то можемо само за оне књиге казати да су преведене са грчкога, на којима изреком стоји да су преведене са грчкога. Обично су прости преписи, који се лако могу познати да су преписи, као што је Вуканов и сврљишки јеванђелистар. Па кад имамо Вуканов, Мирослављев и сврљишки јеванђелистар, који су преписани са старога слов. на српскословенски језик, како не би веровали, да је таквих преписа било више, тим пре, што су јеванђелистари књиге за црквену потребу. Ја са своје стране не могу замислити, да није било много јеванђелистара у српскословенској књижевности, који су били најпотребније књиге у цркви.

* * *

Г. Д. Руварац вели, да он „пише о свом руву и круву без икакве материјалне користи и грамжења за славом.“ То г. Д. Руварац нико није ни преговарао, а не мислим ни да је хтео г. Д. Руварац мене дирнути овим речима, јер нити грамзим за славом нити имам какве материјалне користи од својега писања. Истина сад ми је требала да падне секира у мед од књижаре браће Поповића, требао сам да добијем Љубомира у Елисиуму и друга *славна* издања браће Поповића за своју књигу „О српском језику,“ али где је запело, за што не добијам све то, гледаћу другом приликом да изнесем на јавност.

* * *

Што се тиче *само*, да га није написао г. Д. Руварац, не би било забуне и господу угледна и учена нека само прочитају ту реченицу још један пут, па

ће видети, да је ту *само* са свим излишно, кад значи *автос*, *ipse* и може само забуну изазвати, као што је и изазвало.

* * *

Г. Д. Руварац вели: „Из досадањих, и ако не баш свих а оно неких његових (т. ј. Живановићевих) полемичних ствари, ја не само што не увидех, да је он друкчије и лепше другима њихове погрешке (ако су погрешке) казивао; но напротив увидех, да им је он са свим друкчије њихове погрешке казивао.“ За сумњу ову, где се каже „ако су погрешке,“ ја се ни мало не срдим на г. Д. Рувараца. Ја овде само замерам уреднику овога листа, који овако што прима без икакве примедбе. Ја мислим, да и оваки лист, као што је „Стражилово,“ мора имати свој правац. Кад ја н. п. докажем по науци, да је *учебник* руска реч и да је Срби не могу и не смеју употребљавати, а г. Д. Руварац сумња, да је то тако, и то сумња, што хоће силом да сумња, онда ја мислим, да је уредникова дужност, да тако што примедбом пропрати, ако не ће да читаоце своје доведе у забуну и тим да обали цену својему листу. Не треба заборавити, да је „Стражилово“ не само за забаву него и за *поуку*, а поука та треба да је права, истинита, с којом не би требало нико да се сме титрати.*)

*) На ову замерку поштованог нашег пријатеља и сарадника не знамо управо шта да одговоримо, исто тако, као што не знамо, шта смо требали г. Димитрију Руварацу приметити на оно његово „ако има какве погрешке.“ Кад се привзате књижевничке снаге у каквом питању препиру, нисмо, држимо, ми позвани, да у ту препирку ма и најмање утичемо, нарочито где се тиче ствари, у којој не можемо дати стручњачког мишљења. А и што се тиче тона, којим овај или овај одлични књижевник пертракује коју ствар, и ту мислимо, да није наше, прописивати овај или онај начин. Кад се он потпише, онда он морално одговара и за ствар и за тон. Тога смо се начела држали до сад при уређивању овог листа а држаћемо га се и од сад. Млађим сарадницима не допуштамо, да било отворено било иза бусије безобирце нападају на овог или оног заслужног радника на књижевном пољу њих само пуштамо, да устану у своју обрану па им чак ни ту не дајемо са свим слободне руке; но књижевницима од имена и гласа не сметам, да своје мишљење искажу, колико и како им је воља. Наше је уверење, да лист тиме нимало не губи из вида свој правац. У.

САДРЖАЈ: Сељак. Песма Вл. М. Јовановића. — Дан рођења. Успомена Милана Ђуричића. — Хаџа. III. — Народна традиција и непогрешими историци III. — Појезивија Владимира М. Јовановића. Од Милана Савића. — Вулканске снаге. (Свршетак.) — Има ли у српско-словенској књижевности јеванђелистара? Од Јована Живановића.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду